

VOSYLIAUS SEZEMANO 100-OSIOMS GIMIMO METINĖMS

Suomijos švedo gydytojo Emilijaus Sezemano ir Rusijos vokiečių (kurios genealogija siekia prancūzų hugenotus) sūnus, gimęs Vyborge (1884 m. gegužės 30 d.), vaikystę ir jaunystę praleidęs Peterburge, formavęsis rusų kultūros aplinkoje Vosylius Sezemanas tapo viena iškiliausių figūrų Lietuvos XX amžiaus filosofijos gyvenime. Lietuvoje jis praleido beveik pusę savo amžiaus, pačius kūrybingiausius mokslinės ir pedagoginės veiklos metus.

Visas V. Sezemano gyvenimas praslinko kaip viena ilga kryptingo, atkaklaus ir nuoširdaus mąstytojo darbo diena. Namuose, šv. Kotrynos vokiečių gimnazijoje Peterburge (1896—1902), Peterburgo universiteto Istorijos ir filologijos fakultete (1903—1909), į kurį jis įstojo metus pasimokęs Karo medicinos akademijoje, įgijo visapusišką filosofinį ir filologinį išsilavinimą. Jo mokytojai buvo N. Loskis, T. Zelinskis, D. Ainalovas, kitos Peterburgo universiteto išžymybės. Gerai mokėjo rusų, vokiečių ir švedų, anglų ir prancūzų, graikų ir lotynų kalbas. Mokslinį V. Sezemano debiutą spaudoje — Filostrato Vyresniojo „Images“ vietos apie Nilą aiškinimą (1910) — labai gerai įvertino prof. D. Ainalovas ir kiti.

Baigęs universitetą, V. Sezemanas buvo paliktas filosofijos katedroje ruoštis profesūrai ir pasiūstas gilinti studijų į užsienį — Marburgo ir Berlyno universitetus (1909—1911), kur jo pasirinktoms pažinimo tėorijos, psichologijos, antikinės filosofijos, estetikos studijoms vadovavo H. Kohenas, P. Natorpas, E. Kasyreris, H. Velflinas ir kiti. Gilų pėdsaką paliko studijos Marburge, kuris kaip vienas svarbiausių tuometinio neokantizmo centrų ypač traukė Rusijos filosofų naujosios kartos atstovus.

Grįžęs į Peterburgą, šv. Onos ir šv. Kotrynos gimnazijose dėstė senąsias kalbas, filosofijos įvadą, pedagogiką. 1913 m., išlaikęs filosofijos magistro egzaminus ir perskaitęs bandomąsias paskaitas, gavo filosofijos privatdocento vardą. Kilus karui, išėjo savanoriu ir tarnavo Raudonojo kryžiaus sanitariniame būryje (1914—1915). Grįžęs iš fronto, dėstė Peterburgo universitete (1915—1918), Aukštuosiuose moterų kursuose (1917—1918), vidurinėse mokyklose.

Po Spalio revoliucijos kelis mėnesius bendradarbiavęs Revoliucijos archyve, trūkstant pedagoginių kadro provincijos aukštosiose mokyklose, V. Sezemanas dėstė Viatkos liaudies švietimo institute (1918—1919), Saratovo universitete, taip pat Saratovo liaudies švietimo ir Saratovo liaudies ūkio institutuose, tenykščiuose Aukštuosiuose dailės kursuose, Liaudies universitete (1919—1921). Saratovo universitete jam buvo suteiktas profesoriaus vardas (1920). Sugrįžęs darbui į Peterburgą (Rusijos meno istorijos institute), tačiau trumpam išvykęs į Suomiją, dėl tuometinių Suomijos ir RTFSR santykių paaštrėjimo kaip Suomijos pilietis negalėdamas grįžti atgal, persikėlė į Berlyną. Ten dirbo Z. Gžebino leidykloje, dėstė Rusų moksliniame institute (1923), kitose įstaigose.

Įsikūrus Lietuvos universitetui ir trūkstant jame mokslinių pajėgų, 1923 m. V. Sezemanas buvo pakviestas dėstyti filosofijos disciplinų Humanitarinių mokslų fakultete ekstraordinarinio profesoriaus teisėmis. 1928 m. jam buvo suteiktas ordinarinio profesoriaus vardas.

Atvykęs į Kauną, apie 2 metus paskaitas skaitė vokiškai, netrukus gerai išmoko lietuviškai. Be universiteto, dar dėstė Kauno gimnazijoje, mokytojų kursuose. Kelis kartus lankėsi Tarybų Sąjungoje (1930 m. buvo komandiruotas į Tarptautinę pedagogikos parodą Leningrade, 1934 m.— į Maskvą ir Leningradą susipažinti su aukštesniaisiais filosofijos ir pedagogikos institutais), Suomijoje, kitose šalyse. 1931 m. universitetui komandiravus, dalyvavo Tarptautiniame Hėgelio kongrese Berlyne.

V. Sezemanas profesoriavo Kauno ir Vilniaus (nuo 1940 m., su pertraukomis) universitetuose pačiais kūrybingiausiais ir vaisingiausiais savo gyvenimo metais. Jo filosofinių interesų platumas čia atsiskleidė ne tik spausdintais raštais, bet ir pedagogine veikla. Be pagrindinių (logika, estetika, gnoseologija ir kt.), jis skaitė daug kitų, ypač siauresnių kursų (filosofijos įvadą, bendrąją mokslų metodologiją, filosofijos istoriją, religijos filosofiją, organinės gamtos filosofiją, istorijos filosofiją, kosmologiją ir kt.), atskirus psichologijos ir pedagogikos dalykus (simpatijos jausmų psichologiją, loginius didaktikos momentus), vedė seminarus ir pro-seminarus. Savo kursus nuolat tobulindavo ir papildydavo žiniomis apie naujausius tos srities laimėjimus. Visą laiką atidžiai sekė taip pat marksistinės filosofijos pasiekimus, pokario metais mėgino įsisavinti ir dialektinio bei istorinio materializmo metodologiją, panaudoti ją tiriamajame ir pedagoginiame darbe. Pokario metais, be Vilniaus universiteto, logiką ir estetiką taip pat dėstė kitose aukštosiose mokyklose (Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute, Aukštojoje partinėje mokykloje prie LKP CK, Valstybiniame dailės institute).

V. Sezemanas rusiškai, vokiškai ir lietuviškai parašė ir išspausdino per 100 įvairios apimties darbų, kuriuose justai gili ir nuosekli evoliucija. Tačiau neteisinga būtų vienareikšmiškai apibrėžti jo filosofinės koncepcijos kryptį ir metodą. Jis buvo tolerantiškas visoms didžiosioms XX a. filosofijos srovėms ir sąjūdžiams, teigusiems tikrąsias minties (o ne filosofuojančios publicistikos) vertybes. Tačiau jis liko ir visiškai sa-

varankiškas mąstytojas, apie viską svarstęs be išankstinių nuostatų ar prielaidų. Filosofiją apibrėžęs kaip mokslą, „kuris nagrinėja bei aiškina visos būties bendrus pradus žmogaus pasauležiūrai racionaliai pamatuoti“, ne kartą kėlęs ar priminęs klausimą, kas yra filosofija ir kas nefilosofija, V. Sezemanas nebuvo siauras specialistas — vienos vagos artojas. Jį domino logika ir gnoseologija, etika ir estetika, filosofijos istorija ir istorijos filosofija, taip pat psichologija ir pedagogika, kosmologija ir biologija, literatūra ir matematika. Jis rašė, kad „tiesioginis arba netiesioginis, artimesnis ar tolimesnis sąryšis egzistuoja tarp visų be išimties mokslų“, ir vienodai autoritetingai galėjo svarstyti apie reliatyvumo teoriją ir apie lyrinio eilėraščio gelmes.

Žymus vokiečių filosofas ir jaunystės draugas N. Hartmanas laiške V. Krėvei-Mickevičiui rekomenduodamas V. Sezemaną ordinarinei profesūrai (1928 m.) nurodė, kad jo darbai turi didelę reikšmę teorinės filosofijos pagrindinei problemai spręsti („ein bleibendes Verdienst um das theoretische Grundproblem der Philosophie erwerben“). Jis taip pat nurodė, kad kai kuriais klausimais V. Sezemanas yra jo priešininkas, tačiau „pačios didžiausios reikšmės <...> visais atžvilgiais dėmesio vertas priešininkas“, „aukščiausio rango jėga aukštosios mokyklos ir pedagogikos požiūriu“. Kitas jaunystės draugas, tarybinis filologas V. Žirmunskis rašė (1970): „V. Sezemanas liko <...> tikro mąstytojo — atsida- vusio minties stichijai ne tik savo kūryboje, bet ir gyvenime — pavyzdžiu. Tai buvo didžiai taurus, sąžiningas ir teisingas, didelis moralinės ištvermės žmogus, kokį galima įsivaizduoti idealų mąstytoją. Jis <...> niekad nesiekė išorinio efekto <...>, neskubėdavo daryti išvadų ir neprimesdavo jų kitiems, mąstė visuomet nuodugniai ir jo sprendimais galima buvo pasikliauti“.

V. Sezemanas mirė Vilniuje 1963 m. kovo 29 d., baigdamas 79-uosius metus. Palaidotas karių kapinėse Antakalnyje.

1970 m. pradėtas skelbti ir versti į lietuvių kalbą jo palikimas. V. Sezemanos vieta filosofijos ir ypač lietuvių filosofijos istorijoje iš marksistinės mokslo metodologijos pozicijų vertinta daugelio tarybinių autorių (B. Genzelio, V. Kubiliaus, A. Lozuraičio, J. Mureikos, K. Rastenio, A. Sverdiolo, A. Vaišvilos ir kt.) darbuose.

Čia spausdinamas V. Sezemanos straipsnis atspindi ne tik tuometinį jo prierašumą atitinkamoms srovėms ar mokykloms, bet ir gilų bei pagrįstą jo kritiškumą. Jo išliekamąją vertę patvirtina ir tai, kad praėjus daugiau kaip pusamžiui nuo jo parašymo, vokiečių filosofijos istorijoje vieni iš žinomiausių liko būtent tie autoriai, kuriuos V. Sezemanas pasirinko savo apžvalgai.

Juozas Tumelis